

belgië 2

BELGIE VOOR BEGINNERS 2 Onderwijs

In de vorige aflevering schetste Roger Roger een beeld van het politieke leven in België. Wij kondigden toen aan, dat het de bedoeling is een serie artikelen te doen verschijnen over de achtergronden en praktijk van het moedertaalonderwijs in België. Wat hier volgt is het tweede artikel in die reeks. Philip Yde en Marc Spoelders geven een beeld van het onderwijs in België. Dat daarbij het politieke bedrijf niet buiten beschouwing blijft, wordt spoedig duidelijk. Onderwijsbeleid op hoger en lager niveau blijkt in België niet zelden gebonden te zijn aan politieke strijd. Wie zal overigens beweren dat dat in Nederland anders is?

De auteurs van dit artikel laten zien hoe een mengeling van vaak tegenstrijdige belangen de voor België kenmerkende onderwijspolitiek en -praktijk oplevert.

De tegenstellingen, enerzijds tussen Vlamingen en Walen, anderzijds tussen godsdienstig en niet-godsdienstig leiden al tot een lastig te ontwarren patroon. Met name innovatiepogingen, zoals die van het Vernieuwd Secundair Onderwijs gaan daardoor een moeilijke weg.

Feitelijk is onderwijs het grootste en duurste bedrijf in België. Meer dan 300.000 mensen verdienen hun brood in deze sector die met bijna een kwart van de fiscale inkomsten gaat lopen. Bovendien maakt onderwijs het voorwerp uit van menig politieke strijd. Geen wonder ook. Want wie op dit terrein macht heeft, beheert zware budgetten, kan een tewerkstellingspolitiek voeren, de ontwikkeling van wetenschap en techniek beïnvloeden en politieke idealen gestalte geven. *De Belgische politiek is één arrangement*, schrijft L. Huyse in zijn anatomie van het Belgisch poli-

tiek bedrijf.¹ De strijd om de macht speelt zich af rond drie latente conflicthaarden: een levensbeschouwelijke (katholieken — vrijzinnigen), een communautaire (Vlamingen — Walen) en een socio-economische (werknemers — werkgevers). Deze drie krachtlijnen in het bestel hebben de neiging mekaar te doorkruisen, wat het voor niet-Belgen nogal onbegrijpelijk maakt. De politieke machinerie beschikt evenwel over remmen om de intensiteit van eventuele botsingen te beperken (type-voorbeeld: paritair samengestelde commissies). Bovendien doven deze drie elementen me-

kaar soms uit. Voorbeeld: Jan is katholiek plus Vlaming plus arbeider, zijn buur vrijzinnig plus Vlaming plus arbeider. In een levensbeschouwelijk conflict wordt de soep dan nooit zo heet gegeten als ze wordt opgediend, omdat er tussen beiden communautaire en socio-economische eensgezindheid is.

Compromisdemocratie — bevoogdingsdemocratie

Op basis van een groot aantal pacts, afspraken, overeenkomsten en verdragen ontstonden in de loop der jaren geëigende scenario's voor de conflictbeheersing. Het meest opvallend is dat het principe 'de meerderheid regeert' niet wordt toegepast.

Zo is het ondenkbaar dat een meerderheid éénzijdig oplossingen zou doordrukken ten aanzien van beleidskwesties die betrekking hebben op de levenskansen van de verschillende zuilen. Aan de basis van belangrijke beslissingen ligt het compromis: politieke macht wordt via een verdeelsleutel toegewezen aan en uitgeoefend door de christen-democratische, de socialistische, de liberale en de (taal-)nationale zuil. Voorbeelden van stilzwijgende toepassingen van dergelijk evenredigheidsbeginsel vinden we bij de benoeming en promotie van overheidspersoneel (o.m. in het onderwijs). Schaduwzijde hiervan is, volgens Huyse, het feit dat de burger slechts een figurant blijft in de talrijke onderhandelingen, topbijeenkomsten, rondetafelconferenties, commissievergaderingen, enz. die een vreedzame regeling van de geschillen in de Belgische keuken mogelijk maken. Huyse spreekt in dit verband van een *bevoogdingsdemocratie*: hoge machtsconcentratie bij de politieke leiders; passiviteit en lijdzaamheid bij het grootste deel van de burgers. We zullen zien hoe deze fenomenen ook het onderwijsbeleid belasten.

Een oud zeer

De levensbeschouwelijke tegenstellingen verzuren reeds lang het onderwijs. De spanningen tussen katholieken en liberalen staken al onmiddellijk na de onafhankelijkheidsverklaring de kop op. In 1834 werd door het episcopaat een katholieke universiteit opgericht. Hierop werd, amper vier maanden later, te Brussel de Université Libre gesticht die de idealen van het doctrinair liberalisme moest huldigen. Ook de communautaire spanningen op onderwijsgebied dateren niet van giste-

ren. In 1851, bijvoorbeeld, werd te Gent het Willemfonds opgericht met als doel '... de Nederduitsche taal en letterkunde en al wat haar aangaet krachtdadig te ondersteunen en aen te moedigen ...'.² De vereniging ijverde onder meer voor het moedertaalonderwijs in Vlaanderen. Het feit dat zowel vrijzinnigen en katholieken toetraden, vormt een eerste illustratie van hoe het levensbeschouwelijke genegeerd wordt ten voordele van het communautaire.

Schoolstrijd — schoolpact

Na de Tweede Wereldoorlog groeit in België zien-derogen de belangstelling voor het voortgezet (of middelbaar) onderwijs. Het beleid richt zich op de uitbreiding van de onderwijsvoorzieningen en -mogelijkheden en op de gelijkheid van kansen. Nieuwe onderwijsrichtingen worden opgericht, bestaande verruimd. Het technisch en beroepsonderwijs, spectaculair in opmars, worden bij wet geregeld. Aan een opkomende vraag naar democratisering lag onder meer de opvatting dat bij de toegang tot het secundair onderwijs de sociale komaf van de leerlingen een grotere rol speelt dan hun capaciteiten. Een nationaal studiefonds verleent sedert 1954 aan begaafde-minvermogen- de leerlingen beurzen of leningen voor het secundair, het niet-universitair hoger en universitair onderwijs. De overstapmogelijkheden binnen de bestaande schooltypes en -afdelingen worden versoepeld, de diensten voor studie-advies en beroepsoriëntering veralgemeend en uitgebouwd. De zogenaamde omnivalentiewet van 1964 verruimt de toelating tot het universitair onderwijs. Slagen voor het *maturiteitsexamen* vormt de passe-partout naar het hoger universitair onderwijs. In de praktijk stelt dit voor weinig leerlingen problemen. De school zelf richt het examen in en ... welke schooldirectie zegt graag van zichzelf dat haar leerlingen onbekwaam zijn voor hoger onderwijs?

De geschetste hervormingen leidden onder meer tot een sterke toename van de schoolbevolking in het secundair onderwijs.³ Het vrije (zeg maar katholieke) onderwijsnet, ruim majoritair in Vlaanderen, kreeg hierdoor te kampen met zware financiële problemen. Haar voortbestaan werd door de Christelijke Volkspartij (CVP) alleen nog mogelijk geacht via een volledige subsidiëring. Door het extern pluralisme in de vlag te voeren wilde ze een bevoordeling van het officieel onder-

wijs voorkomen. Dit extern pluralisme (waarover verder meer) zou worden geregeld volgens het principe van de vrije keuze van het gezinshoofd en door het oprichten van paritaire commissies met vertegenwoordigers van het officieel en het vrij onderwijs. Toen in 1951 een homogeen christendemocratische regering aan de macht kwam, poogde deze zoveel mogelijk tegemoet te komen aan de geformuleerde wensen. Eén van de eerste maatregelen bestond precies uit het toekennen van subsidies aan het vrij secundair onderwijs. Liberalen en socialisten die de genomen maatregelen als een kaakslag voor het officieel onderwijs ervoeren, reageerden heftig. De betoelaging van het katholiek onderwijs beschouwden ze als oneerlijke concurrentie en ze vreesden dat via de paritaire commissies de katholieken controlerecht over het rijksonderwijs zouden krijgen. Toen drie jaar later een liberaal-socialistische coalitie tot stand kwam, werden de toelagen van het vrij onderwijs verminderd en de gemengde commissies afgeschaft. De eerste minister gaf in zijn regeringsverklaring duidelijk te verstaan dat een constante politiek van uitbreiding en verbetering van het officieel onderwijs zou gevoerd worden. Voor het vrij onderwijs werd een strenge controle in het vooruitzicht gesteld, niet alleen op het gebruik van de werkingstoelagen, maar ook op de uitkering van de wedden. Bij de christendemocratische oppositie groeide de wrevel. Toen bij de start van het schooljaar 1954-'55 een honderdtal gediplomeerden uit het katholiek onderwijs, maar werkzaam in het rijksonderwijs, uit hun functie werden ontzet, sloeg het misnoegen van de katholieken om in een georganiseerd verzet. Een Nationaal Comité voor Vrijheid en Democratie werd opgericht. De *schoolstrijd* die meer dan vier jaar het Belgische politieke leven zou beheersen, barstte los. Naast verhitte debatten en hoogoplopende ruzies in Kamer en Senaat, waren er ook talrijke extraparlamentaire acties. Het Nationaal Comité bracht in juli 1955 te Brussel een kwart miljoen mensen op de been en twee miljoen handtekeningen werden aan de koning bezorgd. Het conflict dreigde meer en meer op straat te worden uitgevochten.

In de strijd voor de parlementsverkiezingen van juni '58 stond de schoolkwestie nog steeds centraal. De CVP won in de Senaat haar absolute meerderheid terug. De levensbeschouwelijke conflictlijn werd evenwel stilaan overschaduwd door de zware socio-economische moeilijkheden, waar-

mee het land op het einde van de vijftiger jaren te kampen kreeg. In augustus 1958 werd dan ook geprobeerd een einde te maken aan de schoolstrijd door het oprichten van een Nationale Schoolcommissie met vertegenwoordigers van de drie (toen nog) nationale partijen.⁴ Een paar maanden later werd een compromis bereikt, dat als een schoolpact-in-feite werd ondertekend door de leiders van die partijen en later bij Koninklijk Besluit bekrachtigd. Het heeft betrekking op het kleuter-, lager, secundair, normaal-technisch en het kunstonderwijs. Het principe van de *levensbeschouwelijke vrije keuze binnen een redelijke afstand van de woning* werd aangenomen. De christendemocraten gingen ermee akkoord dat de staat zelf neutrale scholen zou oprichten of bestaande niet-confessionele gemeentelijke of provinciale scholen zou subsidiëren. Om de vrije keuze van de ouders te waarborgen zou het rijk dan de werkings- en weddetoelage van de vrije scholen op zich nemen. Een *schoolpactcommissie* werd opgericht om toe te zien op de uitvoering van de resoluties. Er werd ook beslist dat ten vroegste na 12 jaar, wanneer de toestand grondig zou gewijzigd zijn, men het schoolpact kon herzien. Andere regelingen betroffen de verlenging van de leerplicht, de ideologische afkomst van de leraarsdiploma's, het optrekken, de uitrusting en de uitbating van schoolgebouwen, de levensbeschouwelijke inhoud van de geboden leerprogramma's. De schuldenlast van het katholiek onderwijs en de vraag vanwege de CVP naar bouwtoelagen heeft geleid tot een herziening van het schoolpact. De wet van juli 1973 betekent een tegemoetkoming aan deze CVP-eis. Een nationaal waarborgfonds voor schoolgebouwen zou subsidies verstrekken onder de vorm van goedkope leningen.⁵ De tegenspelers kregen de toezegging van meer steun voor de schoolgebouwen van het rijk. Het aantal in een rijksschool werkzame leerkrachten die een diploma van het neutraal onderwijs moeten bezitten, werd van tweederde op driekwart gebracht. Men belooft te rationaliseren en eenvormigheid in statuut van de personeelsleden in de verschillende onderwijsnetten na te streven.⁶

Het schoolpact is dus een typisch produkt van de *compromisdemocratie* waardoor een min of meer rustige behandeling van het levensbeschouwelijke conflict op onderwijsvlak mogelijk werd. Zoals we verder zullen zien heeft dit pact de spanning

gen op levensbeschouwelijk vlak niet doen verdwijnen.

Onderwijsinnovaties: VSO-VLO

Vanaf 1969-1970 werd vooral gesleuteld aan herformaties binnen het onderwijssysteem zelf, eerst op secundair en later ook op lager onderwijsniveau. De wet van juli 1971 biedt het kader voor de vernieuwing van het secundair onderwijs. Onderscheid wordt gemaakt tussen het algemeen secundair onderwijs, het technisch onderwijs, het beroepssecundair onderwijs en het kunstsecundair onderwijs. Om het principe van de pedagogische zelfstandigheid van de schoolnetten (zoals bepaald in het schoolpact) te eerbiedigen, is de wet soepel geformuleerd.

Het *vernieuwd secundair onderwijs* wil vooral de volgende doelstellingen nastreven: het uitstellen van de studiekeuze, het ophalen van de sociaal-culturele achterstand, interpenetratie van de verschillende onderwijssoorten, herwaardering van de technische richtingen, verhoging en versoepeling van het aantal studiemogelijkheden, gelijkwaardigheid van alle secundaire studiën en gelijkwaardigheid van de vorming. Naast een gemeenschappelijke vorming wou men via een systeem van opties differentiëren naar capaciteiten en belangstelling. Dit gebeurt in drie cycli van telkens twee jaar: de observatiecyclus, de oriëntatiecyclus, de determinatiecyclus. Het aantal studiemogelijkheden wordt uitgebreid en de overgangen versoepeld. De klassieke (trimesteriële) examens worden vervangen door een systeem van toetsen. De concrete uitwerking van het VSO ligt echter grotendeels in handen van de organiserende onderwijsinstanties: het Ministerie van Nationale Opvoeding of het Nationaal Secretariaat van het Katholiek Onderwijs. Er zijn dan ook belangrijke verschillen in uitwerking te constateren. In het rijksonderwijs is het VSO-stelsel verplicht, in het katholiek onderwijs opteert men voor een vrije toetreding. De ontwikkeling van het VSO heeft steeds discussies uitgelokt. Door het snelle komen en gaan van de regeringen⁷ stak er weinig continuïteit in de vernieuwing van het secundair rijksonderwijs. Naargelang van de partijpolitieke inspiratie van de onderwijsministers zagen uiteenlopende VSO-oriëntaties en uitwerkingen het licht. Een mooi stukje bevoegdheidsdemocratie wordt hier opgevoerd. De leerkrachten aan de basis dienden zich slaafs te schikken naar de 'richt-

lijnen van hogerhand'. Actueel blijkt het evaluatiesysteem één van de meest bediscussieerde punten. Concreet stelt zich de vraag of VSO-leerlingen bij doorstroming wel voldoende zijn voorbereid op de examens in het hoger onderwijs. Men is het er algemeen over eens dat het VSO in zijn uitwerking op verschillende fundamentele beginselen is misgelopen.

In 1973 werd bij wijze van proef in 3 kernen van telkens 3 scholen (een vrije school, een rijkschool en een gemeentelijke school) begonnen met *vernieuwd lager onderwijs* (VLO). Belangrijk in dit verband is dat de vernieuwing van de grond kwam langs gezamenlijk overleg tussen de drie grote onderwijsnetten.⁸

Universiteit

Alhoewel het universitair onderwijs niet onder het schoolpact valt, betekent dit niet dat levensbeschouwelijke of communautaire spanningen er niet aan de orde zijn. In de eerste helft van de zestiger jaren werd duidelijk dat de bestaande universiteiten (Université Libre de Bruxelles, Rijksuniversiteit Gent, Katholieke Universiteit Leuven en de Université de l'Etat Liège) niet langer de steeds groeiende studentenaantallen konden opvangen. De wet van april 1965 voorzag de oprichting van twee rijksuniversitaire centra (Mons en Antwerpen) en — om het evenwicht te bewaren — werden ook twee katholieke universitaire centra (Namur en UFSIA-Antwerpen) erkend. Daarenboven mocht de vrijzinnige Université Libre de Bruxelles uitbreiding zoeken in het arrondissement Nijvel en de Katholieke Universiteit Leuven in Brussel (UFSAL) en Kortrijk (KULAK). Niet alleen werd zo op het levensbeschouwelijke vlak het evenwicht bewaard, ook het communautaire spanningsveld werd ontzien: in Wallonië en Vlaanderen kon deze oplossing aanvaard worden. We leren hier de Belgische *compromisdemocratie* op haar best kennen. Huyse spreekt in dit verband over de *mechanische gelijkheidsidee*: als de ene zuil of gemeenschap iets krijgt, heeft de andere zuil of gemeenschap ook recht op iets; ongeacht de vraag of er wel behoefte aan is.

In Leuven leidde de universitaire expansie, met haar sterke toename van studenten en personeel, tot een vlugge aangroei van het aantal franstaligen. De Vlamingen vreesden deze franstalige invasie en meenden dat zij een verfransing van

Vlaams-Brabant op het oog had. Vanaf '65 werd van Vlaamse zijde sterk aangedrongen op een volledige splitsing van de Leuvense universiteit en de verplaatsing van de franstalige afdeling naar Wallonië. Het Belgisch episcopaat verzette zich tegen deze eis en verklaarde dat het de eenheid van de universiteit wilde behouden. In januari '68 was de sfeer in Leuven uiterst gespannen. Een maand later wordt een wetsvoorstel neergelegd door de Vlaamse CVP-fractie waarbij het principe *streektaal is gelijk aan onderwijstaal* ook zou gelden voor het hoger onderwijs. Wanneer dit voorstel verworpen wordt, dienen alle CVP-ministers uit de christen-liberale regering kort daarna hun ontslag in. De regering valt over de kwestie Leuven. Voor het eerst in de Belgische geschiedenis wordt een regering gevormd (Eyskens senior) met twee ministers van nationale opvoeding: één voor het nederlandstalig onderwijs en één voor het franstalig onderwijs. Twee jaar later was niet alleen de splitsing van de Leuvense universiteit een feit, ook de nederlandstalige en franstalige afdelingen van de vrijzinnige universiteit te Brussel kregen een autonoom bestaan. Een typisch Belgisch compromis: zowel katholiek als niet-katholiek België kregen hun zin, alsook Wallonië en Vlaanderen.

Straatje zonder eind?

Alhoewel door het afsluiten van allerlei compromissen de conflicten niet escaleerden, bleven in de loop der jaren de spanningen bestaan. De relatie tussen de levensbeschouwelijke en communautaire groepen blijven gekenmerkt door wederzijds wantrouwen. Op levensbeschouwelijk vlak kan de aanstelling in het (nu demissionaire) kabinet (Eyskens jr.)⁹ van een katholieke adjunct-minister van onderwijs (Geens) naast een socialistische minister (Calewaert) in dit licht gezien worden. Bovendien maakten de liberalen onlangs de oprichting van een onderwijscel bekend, die zeer nauwgezet het doen en laten van de beide excellenties zal volgen. Geens is (was) exclusief bevoegd over het vrije net, het pluralistisch onderwijs inbegrepen. De pluralistische school, waarover voorlopig alleen maar gepraat wordt, zou noch confessioneel, noch neutraal onderwijs verschaffen. Aan de basis ervan ligt het streven om de verzuiling in het onderwijs — enerzijds het eenzijdig confessioneel engagement, anderzijds de partijpolitieke beïnvloeding — af te remmen en te

doorbreken. Het idee vond in de jaren zestig snel verdedigers in de verschillende onderwijsnetten; vandaag stellen we vast dat de eensgezindheid over het principe van het pluralisme en de organisatie van het pluralistisch onderwijs meer dan ooit zoek is. De resoluties van de beleidscongressen over onderwijs van de CVP (april '81) en de SP (maart '81) brachten op dit punt fundamenteel verschillende en zelfs tegenstrijdige visies aan het licht. De socialisten streven naar een *intern pluralisme*: ze willen per gemeenschap slechts één onderwijsnet dat van de open gemeenschapsscholen met een pluralistisch karakter. Zolang die er niet zijn, zal de SP zich volledig inzetten voor het rijksonderwijs en het niet-confessioneel gesubsidiëerd onderwijs. De katholieken pleiten voor een *extern pluralisme*: voor hen geldt het basisprincipe van de verantwoordelijkheid der ouders voor de opvoeding van hun kinderen. Het vormingsaanbod moet uitgebouwd worden met eerbied voor ieders overtuiging. Groepen van gelijkgezinden hebben recht op een eigen onderwijs, aldus de CVP. Een religieus of levensbeschouwelijk onderwijs met eigen vormingsdoel en -inhoud moet in zijn eigenheid volledig erkend worden. Een pluralisme van anders-gearde scholen, dus. De socialisten betwisten verder dat het pluralistisch onderwijs onder de bevoegdheid valt van Geens, d.i. tot het vrije onderwijsnet behoort. Volgens hen moet eerst nauwkeurig bepaald worden wat pluralistisch onderwijs inhoudt.

Ook op het communautaire vlak blijven de spanningen bestaan. Ogenscheinlijk onschadelijke conflicten als de inplanting en het voortbestaan van een Vlaamse basisschool in de Waalse faciliteiten-gemeente Comines¹⁰ dreigen door schaalvergroting en escalatie uit te groeien tot een hevige confrontatie tussen de beide taalgemeenschappen. Dat er ook aan de top van de onderwijspiramide communautaire strubbelingen zijn, blijkt uit recente oprispingen van de VLIR (Vlaamse Inter-universitaire Raad). De Vlaamse universiteiten worden, aldus de gezamenlijke Vlaamse rectoren, financieel ten achter gesteld door de Belgische staat. De rector van de Katholieke Universiteit Leuven, stelt dat voor elke 100 Bf. die per Vlaming wordt uitgegeven, men ongeveer 160 Bf. besteedt per Franssprekende. De rectoren verlangen een betere verdeling van de centenboek met de bevolkingscijfers als verdeelsleutel. Op lange termijn acht de VLIR een communautarizing van

het universitair onderwijs, dat wil zeggen een ont-koppeling van de nationale unitaire structuren, een noodzaak. Ook taalpartijen als de Volksunie gebruiken onder meer financiële argumenten in hun pleidooi voor een Vlaams onderwijsbeleid: door een federalisering van het onderwijs zou Vlaanderen jaarlijks over ongeveer 2 miljard frank meer onderwijsbudget beschikken. Deze kwestie hangt samen met de communautaire op-splitsing van het departement van Nationale Opvoeding. Deze had men van CVP-zijde graag ge-zien, maar van vrijzinnige (vooral dan socialis-tische) zijde wordt ze fel bestreden uit vrees voor ideologische minorisering. De socialisten menen dat in Vlaanderen het officieel onderwijs wel eens in de verdrukking zou kunnen komen, aan-gezien de katholieke school er stevig is ingeplant en kan rekenen op sterke politieke steun. Omge-keerd vrezen de Waalse katholieken dat een vrij-zinnige meerderheid haar onderwijsnet in gevaar zou brengen. Een voorbeeld van hoe binnen één ideologische strekking een communautaire schei-dingslijn loopt.

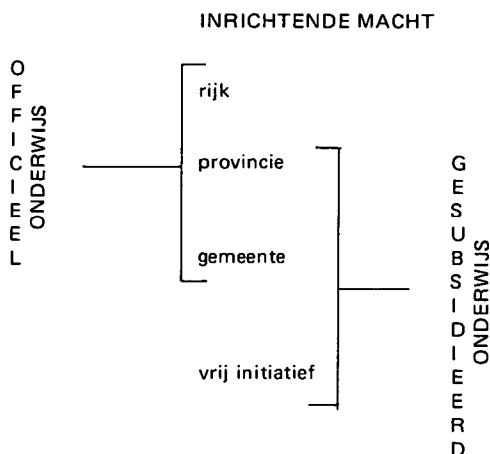
In 1970 verklaarde eerste-minister Eyskens sr. dat de unitaire staat achterhaald was. Een jaar later kwamen twee cultuurparlementen tot stand met quasi wetgevende bevoegdheid. Het onder-wijs bleef er echter grotendeels aan onttrokken. De bevoegdheidskwestie van de cultuurraden in-zake onderwijs is vandaag dan ook een heet hang-ijs. Artikel 59 bis stelt deze raden bevoegd voor: 'Het onderwijs, met uitzondering van wat betrekking heeft op de schoolvrede, de leerplicht, de onderwijsstructuren, de diploma's, de toela-gen, de wedden, de schoolbevolkingsnormen.' In budgettaire termen betekent dit dat amper 1,6 procent van de onderwijsbegroting onder de be-voegdheden van de cultuurraden valt. Op hun on-derwijscongres herhaalden de socialisten dat arti-kel 59 bis behouden moet worden. Ze blijven zich verzetten tegen elke poging om sectoren die tot het onderwijsterrein behoren te communautar-izeren. Wat Nationale Opvoeding betreft, zien ze in de toekomst één nationale minister die verant-

woordelijk is voor de materies die tot de be-voegdheid van het parlement behoren en twee ge-meenschapsministers voor de autonome materies. In de praktijk blijft dan het grootste deel van het onderwijsbeleid een zaak van het parlement. Op het CVP-onderwijscongres werd gesteld dat veel van wat nu nog altijd nationaal wordt beslist, moet overgelaten worden aan de gemeenschap-pen.

Er dient ongetwijfeld nog een lange weg afgelegd vooraleer het tot federalisering komt. Commu-nautaire oprispingen inzake de nationale onder-wijsbevoegdheid zijn dagelijkse kost. Zo keurde de regering onlangs eenparig een besparingsmaat-regel goed, waarbij het aanwerven van tijdelijke leerkrachten onder meer in het secundair onder-wijs pas mogelijk wordt indien alle tewerkgestel-de leerkrachten hun lessenroosters maximaal heb-ben opgevuld. De franstalige onderwijsminister weigerde deze maatregel toe te passen en vaardig-de in dit verband ook geen *circulaire* uit, wat in Vlaanderen reeds gebeurd was. De katholieke ad-junct-minister Geens stelde toen dat de maatregel 'overal of nergens' zou worden toegepast en kreeg de steun van zijn partij, die in een mede-delung onder meer het volgende stelde: '... zolang het geheel van de sektor Nationale Opvoeding niet hoort tot de bevoegdheden van de gemeen-schappen, dienen de normen dezelfde te zijn in de beide gemeenschappen. De niet-toepassing hiervan heeft reeds geleid tot sterke scheefftrek-king in de verdeling van de kredieten tussen Na-tionale Opvoeding Nederlands en Frans. Dit is voor de CVP onaanvaardbaar.' Om een zwaar po-litiek en communautair incident te vermijden, werd de circulaire dan maar als niet-geschreven beschouwd. Een volledige communautarizing op onderwijsvlak zou een streep trekken onder het Belgisch onderwijsbeleid. De vraag stelt zich in welke mate, door de verminderde wrijvingen tussen de gemeenschappen (die federalisering kan meebrengen) het ideologische spanningsveld niet sterker op de voorgrond zal treden en de verzui-ling nog doen toenemen.

Noten

- 1 Huyse, L. 'Politieke machtsstructuren in België' in: Huyse, L. e.a. *Machtsgroepen in de samenleving* Leuven, Davidsfonds, 1973, pp. 5-39; en Huyse, L. *De gewapende vrede. Politiek in België tussen 1945 en 1980* Leuven, Kritak, 1980, 94 pp. Zie ook de bespreking van dit werk door Willie van Peer in *Moer* 1981: 5.
- 2 Zie: De Clerck, K., *Momenten uit de geschiedenis van het Belgisch onderwijs* Antwerpen, De Sikkel, 1975, p. 24.
- 3 Ter verduidelijking:

Het Rijksonderwijs is per definitie officieel, neutraal en dus niet-confessioneel. Een vrije katholieke school is per definitie confessioneel. Voor het officieel gesubsidieerd onderwijs wordt het diplomacriterium gehanteerd. Er werd overeengekomen dat een school waar drievierde van het personeel aan een confessionele school is afgestudeerd, confessioneel is. Een gemeentelijke of provinciale school, waar drievierde

van het personeel aan een niet-confessionele school is afgestudeerd, is niet-confessioneel. Op scholen die de drievierde noch in ene, noch in andere zin bereiken, is geen etiket te plakken.

- 4 België kent nog één nationale partij, de communistische. De belangen van de drie grote politieke families (christendemocraten, socialisten en liberalen) worden in Vlaanderen en Wallonië behartigd door autonome partijen.
- 5 Vanuit de christendemocratische hoek wordt de laatste tijd sterk aangedrongen op de vrijmaking van dit fonds.
- 6 Een heet hangijzer vormt in dit verband de vraag of men ook eisen mag stellen aan het levensbeschouwend engagement in het privéleven van het onderwijzend personeel.

In het katholieke onderwijsnet werden een nederlandstalige en een franstalige *deontologische kamer* opgericht. Deze komen vooral bijeen na klachten over de handel en wandel van een personeelslid. Ze gaan na of er geen inbreuk werd gepleegd op de specificiteit van het katholiek onderwijs en zijn bevoegd om eventueel sancties te nemen.

Aan de andere kant zette de constatering dat bepaalde leerkrachten werkzaam in het Rijksonderwijs, hun kinderen naar vrije scholen sturen, het ACOD (socialistische vakbond openbare dienst) er onlangs toe aan deze personeelsleden via een schrijven te wijzen op het feit dat ze '... steeds de belangen van de staat en het rijksonderwijs moeten behartigen', daarmee verwijzend naar een omzendbrief van maart 1969.

- 7 België kende tussen 1944 en nu 31 regeringen. Vaak bekleden echter dezelfde politici eenzelfde ambt in opeenvolgende kabinetten. Dit geldt in mindere mate voor de bezetting van de onderwijsministeries.
- 8 Zie: *Moer* 1981: 4, p. 97.
- 9 We schrijven 21 september '81, dag waarop ook deze regering valt.
- 10 Comines is een taalgrensgemeente met *faciliteiten* voor de nederlandstalige minderheid. In een faciliteitengemeente bestaat onder meer de mogelijkheid om onder bepaalde voorwaarden onderwijs te organiseren in een andere dan de streektaal.